

Käimän om Mulgi elämuskeskuse ehituskuntsivõistelus

Kaja Allilender
MKI juhatei

Mulgi Kultuuri Instituut (MKI) taht Sooglemäe tetä Mulgi elämuskeskust, mes oles ütökõrrage kige Mulgimaa maamärk, Mulgi endetäädmise kandai, külaliste manutõmbai ja ärielu iistvedäi.

2016. aaste jaanuarikuul vaadessime üle tüü, mes 2015. aastel Sooglemäe projektige tettu, ja saime aru, et vaja oles asja vällästpuult kaia. Võtime nõus kutsu selle jaos kokku luujide inimeste tüürühm, kun oles inimesi vällästpuult Mulgimaad kah.

Minevaaste akatusen kutsutiigi kokku punt, kun om mulgi märgitäädlane Valdur Mikita, Tõrva linnapäa ja mulke vanemb Maidu Ruusmann, muusikamiis Reigo Ahven, Mihkel Laan osaühingust Cumulus Consulting, TÜVKA õppejõud ja Alliste vallavolikogu esimiis Andres Rõigas, Sakala keskuse juht ja suurde ettevõtmiste iistvedäi Jaanus Kukk ja Kaja Allilender Mulgi Kultuuri Instituudist. Jaanuarist aprillini käiti egä kuu kuun. Mihkel Laan panni papre pääle ettevõtmise sihi ja uvve plaani. Ütenkuun sai selges, et nimi „Mulgi külästuskeskus“ ei ole küländ ää nimi ja pallu parembini and asja mõtte edesi „Mulgi elämuskeskus“.

2. mail 2016 olli Karksi valla kultuurikeskuse kokkusaamine, kun kõneldi Sooglemäe uvvest plaanist kigile uvilistele. Platsin olli piaiagu 120 inimest, muduki kik Mulgimaa omavalitsuse ja asjast uvitet ühenduse. Kokkusaamiselt saime ääd vastukostust ja nüid om kirja pant Mulgi elämuskeskuse ettekujutus, ülesanne ja sihi.

Mulgi elämuskeskuse ettekujutus

Mulgi elämuskeskus om mulgi maamärk ja endetäädmise kandai, mes avitep nutikult

Nuur mulk Tanel Tamm Sooglemäe talu aida läve pääl. Loodame, et üitskõrd saap vanast talust uus elämuskeskus, mes meelitep manu nii nuuri ku vanu lähembelt aj kaugelt. Pilt: Tarmo Tamm

aaluu abige ettepoole kaia, om üle mailma kerge kätte leida, võtt kokku Mulgimaa äride ja kauba, pakk tulejidel täädust, aaviidet, põnevust ja uutmede mõttit.

Ülesanne

Mulgi elämuskeskus oid elun ja tege inimestel tuttaves mulgi kultuuri, om ää abimiis oma kandi äridele ja omavalitsustele Mulgimaa ja mede ärielu edesiviimise man, and tulejidel nutikult edesi äid ja esierälikke mõttit, tarvites kikke vara mõistliguld, sääälulgan lask tüülistel oma sihke ja mõttit teos tetä, et inimese tahas siia tulla ja kotus sedäviisi mulkel kasu tuus.

Mulgi elämuskeskuse edesiviimise plaani ja sihi:

- kuuntüüvõrgu edesiviimine Mulgimaal,
- ärielu toetamine ütitse müimise ja mulgi kauba pakmisege,
- mulgi vaimuperänduse korjamine, allaoidmine ja edesiviimine (kultuuriakadeemia, perimusmuusika, vanade mustride tarvitamine, uute rahvalige rõõvaste luumine),
- omakandi inimeste manutõmbamine, talu- ja ärielu tagastõukamine (mulgi talude ja pereäride edendamine),
- mulgi kultuuri ja Mulgimaa tuttaves tegemine pasligu nutiku mooduge .

Mulgimaa elämuskeskuse luumise man tule meelen pidäde, et:

- Elämuskeskus om maamärk nii mulke ku ümmerkaudside jaos – ta oid ja kand edesi mulgi

endetäädmist ja köüt mulgi ütte. Ta paist siist ja välläst silma ja meelites ennest vaateme. Tuleja saap arusaamise Mulgimaast ja käik jääp kavvas miilde. Tähtis om kah lugu pidäde nii tulejidest ku oma maanukast.

- Elämuskeskuse saave kokku mulgi lugu, müüdi ja saladuse – keskuse om vällän mulgi lugu ja märgi. Luudus, maamärgi, luu, müüdi ja mängu om põnevust tettu. Osalise saave rahvalikku ravitsemist pruuvi, terves tegevist süüke mekki jne.

- Elämuskeskus õhutes eri asju pruuvma, ütten mõtleme ja tegeme – keskuse lugu läep kik sii aig inimeste abige edesi, sii ei saa ilmangi valmis. Kas peris- või arvutige perrä tett ilman saa egäüits mulgi lugu ja keskust edesi viia. Olgu sis mulgi proovipõllukse pääl, ulle mõtete tüütuan, Vingu Ärbi nallatükkin või mailma kige suurembe mulgi vaateratta luumise man. Tähtsa om võrgu ja küsimine, mes õhutes takka uudisimu, pand pruuvma, uurma ja sellest midägi õpma.

- Tähtis asi om nut' t. Mulgi om iki nutiku ollu ja sii paist keskuse äste vällä. Selleperäst, et mulgi ollive nutiku, saive na rikkas, käisive ülikuulen ja jõusive elun edesi.

Keskuse om nutikult tetu uune, ehituse, lustikotusse, välläpaneku jne. Uvilise saave esi kah oma nuti proovi pääle panna, näituses tüütubaden, ulle mõtete kambren. Elämuskeskust viias edesi arvutide abige ja rahvidevaheliselt.

Juulikuul 2016 võtt Mulgimaa Arenduskoda pooles aastes projektijuhi ammatise Sille Roometsa, kelle tüüs olli Sooglemäe asja edesi viia. Temä pidi ette valmisteme projekti teostegemise ja ärätasumise uurmise (TTA), sedä Mulgimaa omavalitsusten tutvusteme ja kulleme, mes volikogude asjast arvave.

Jaanuarikuus ollive omavalitsuste arvamine tääda. Kigi kümne Mulgimaa omavalitsuse volikogude om plaanige peri ja valmis ettevõtmist toeteme. Olemen om kigi volikogude kinnitusekirja, et na aviteve Mulgi elämuskeskuse omaosa, 270 000 € aastidel 2018-2020 ärä massa.

Jõulukuul 2016 kuts MKI kampa Eesti Arhitekte Liidu (EAL), et asjatundjide abige tetä elämuskeskuse ehituskuntsivõistelus, midä nõud eri kante akkamesaamise tagastõukamise meede.

Ehituskuntsivõistelus läits valla 17. märtsil 2017. Võisteluse tulemuse tetäs täätaves maikuul 2017. Võisteluse man om tähtis, et kampa kutsutes maastigukuntsnigu ja tetäs välläpanekide plaan. Plaan tule tetä 6,8 ektari pääle. Võisteluse sihki om kätte saia kige paremb plaan Mulgimaa elämuskeskuse jaos. Vällä valit tüü järgi tege Mulgi Kultuuri Instituut oonete ehitusplaani. Lepingu sissi läep kah välläpanekuplaane tegemine.

Jääme uutma, mes edesi saa ja anname teile Sooglemäe tege mistest iki täädust!

Mulgi kiil: **Kristi Ilves**

Valdur Mikita

Miule miildis Mulgi elämuskeskuse asemel üteld „Mulgi perimuskoda“.

Mesperäst? Selleperäst, et mulgi endetäädmine seisäp prilla päämiselt nellä tugisamba pääl. Nii om mulgi kiil, rahvarõõva, süük ja luu kunagisest rikkast linakasvatejest.

Väge põnev ja rikas mulgi müüdimailm om siiaamaani tagaplaanile jäänu. Mia usu, et luudav Mulgi perimuskoda avites sedä au sissi tõsta ja tege sedäviisi mulke endetäädmist pallu rikkambes.

Mihkel Laan

Mulkel ei ole prilla üttegi selget kotust, kun „aetes üttenkuun mulgi asja“. Selleperäst omgi luudave Mulgi elämuskeskuse tähtis sihki mulgi endetäädmise oiidmine ja edesiviimine ja mulke üttekõutmine.

Säälsaman piap keskus kindlaste pakma põnevust kah Talnast, Tartust või Riias tulejale. Nõnda om ütten elämuskeskuse teemas valitu müüdimailm ja mulke saladuse – egäsugutse luu, legendi ja mängu, mes om salaperätses tett ja võis võõril kah uvi paku. Et põnevust pikembes aas jakkus, om vaja keskust kik sii aig nutikult edesi viia, panna vana ja ää kokku uvve ja nutikuge.

Elämuskeskuse kõva undarment om mulke kange tahtmine üttenkuun keskus valmis tetä. Ilma kuuntüüte ei saa sedä tetä.

Maidu Ruusmann

Luudav Mulgi elämuskeskus om kindla pääle uus ja ää võimalus näidäde mede rikast kultuuri- ja ettevõtmiseperändust, mes mede esivanembe siin oma tüükuse, ää pääleakkamise ja südikusege leive. A sellest ei tule kindlaste pallaid tagasivaatemise kotus, ta piap näitäme kah täembese ja tulevese aa mulke väärt tegemisi. Ku kõneleme mulgi asjust, sis tihtipääle just paarisaa aaste tagutsest ilusast aast. Uneteme selle man ärä, kui pallu nutikit, tarku ja luujit inimesi meil siin prilla om. Selleperäst piamegi keskuse tegemise man kik jõu ja ää mõtte kokku korjame, et näidäde nüidse aa Mulgimaa äid külgi ja inimesi, kes meil prilla säräve.

Keskus ei tule kindlaste talurahva muuseumi tüüpi vanade asju näitämise kotus. Ta piap oleme nüidse aa mooduge, tõmbame manu nii mulke endit ku kikke Eesti rahvast ja külälisi mujalt mailmast. Viil piias keskuse aviteme Mulgimaa inimeste, esieranis noorde, endetäädmist tõsta. Ei ole kerge siast kotust luvva.

Mulgi kiil: **Kristi Ilves**

Emäkeelepäevätsit mõttit

Märtsikuul peetes meil iki emäkeelepäevä. Önnes ei kõnelde sel aal rohkemb pallald eesti kirjakeelest. Om ju mõne jaos emäkiil eesti kiil, a mõnele mulgi või setu kiil, mõnele vene või norra kiil. Kik na om väärt lugupidämist.

Kristi Ilves
Toimendei

Mulgi ollive kutsut ütten võrukside ja setudega emäkeelepäevä paiku Tartu ülikuuli, kun täadlase tahtsive uuri, kudas, kunas ja kellege me esi oma murdekiilt kõneleme, kudas sedä noordel edesi anname ja mes me eesti keele präegutsest seisukõrrast arvame.

Muduki olli sii täadlaste jaos uvitev, a ää olli kah murde-kõnelejiil endil selle pääle mõtelde. Ariliguld me kõneleme, a ei mõtle, kudas ja mesperäst me sedä teeme või ei tii. Mesperäst kõneleme üleaidsege mulgi kiilt, a tohtrege kirja-kiilt; vanembidege murdekiilt, a lastege kirjkiilt; maa-arimisest murdekeelen, a poliitikast kirjakeelen; mesperäst lubame oma lastel sünnist saati õppi ja kõnelde inglise kiilt, a mulgi keele õpmist pelgäme?

Om väige pallu tüükotussit, kun om inglise või mõne muu võõra keele mõistmine ädävajalik. A kui pallu om tüükotussit, kun murdekeele kõnelemine kasus tule? Võõra keele mõistmine om uhkuseasi, a murdekeele mõistmise salgave pallude meist maha või piave sedä nallanumbres. Noore ütleva mõnikõrd, et ei levvä üte või tõise asja jaos eestikiilset sõna, a inglise keelen saave küll üteld. Kudas saap sii sedäviisi olla?

Asi om mede uhkusen ja endetäädmisen. Kui me ei mõista või ei tihka olla uhke selle peris ende oma üle ja tahame kangeste kellegi tõise muudu olla, sös ei ole midägi tetä. Kui me esi siin, oma esämaal ei taha oma kiilt kõnelde ja oma miilt oida, ei tii sedä kennigi tõine kah. Sedä massap meelen pidäde emäkeelepäeväl ja mudu kah.

Mulgi kultuuriprogrammi 2017. aaste projekttest

Alli Laande
Mulgi kultuuriprogrammi nõukogu liige

Kultuuriministeriumi Mulgimaa kultuuriprogramm om joba aastit Mulgimaa suurembide ja tillembide kultuurisündmuste teostegemise man toes ollu. Näituses minevaaste saive programmi abige ärä peet nelläs Mulgi pidu, Adamsoni nimeline murdeluulevõistelus, Mulgi mälumäng, Nava lava vestival, Mulgi oma ülikuul, vällä ant mulgi aabits, Mulke Almanak ja Ummuli päevapildiraamat, edesi tett suurt mulgi sõnaraamatut, õpetet mulgi kiilt ja tettu pallu muud põnevet.

Veebruarikuul anti täädä nii, kes tänävaaste Mulgimaa kultuuriprogrammist raha saave. Egäaasteste projekte kõrvan

om egä kõrd kah ulka peris uusi ürrätusi.

Siikõrd olli esitet 41 projekti. Raha saive 24. Mikeperäst sikk es saa? Projekte kirjutemise man om kige tähtsem sii, et teema oles ikki mulgi kultuurige köüdet. Näütuses sannankäük pallald ei ole mulgi eripärä. Väegä aste tules lugede ka kirja pant uutuse projekte man. Mes sii annap edespidi Mulgimaale? Ka iilarve tulep täpselt arveste ja pakmise kah küstä.

Kirjutuste ja raamatide man om kige tähtsem, et nii oles mulgi keelen ja ikki äste toimetet. Käsikirja tahets kah raasike kaia, enne ku raamat rükki läep.

Siikõrd ollive uvve ja uviteve projekti Tarvastu Muuseumi Sõprade Seltsi raamat "Vanad Tarvastu jutud", Lilli luoduskeskuse „Muhklide suvekuul“, Eesti Folkloorinõukogu "Heino Sõna katsikplaat", Helme vallavalitsuse „Rahvusliku õpitua“, Abja

vallavalitsuse „Verivorstitegu“, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriaakadeemia „Lõimeliir“, mes om suunat just noortel. SA Kultuurileht tei ka edimese projekti mulgikiilse Täheke pääle. Om ää miil, et egä aaste saap mõni kuul võ lasteaid lastel uvve rahvarõõva kah selgä.

Täädusliku projekti ollive Tartu Ülikooli Lõune-Eesti keele ja kultuuriuringide keskuse „Mulgi keele ja kultuuri tegemise Tartu Ülikoolin“ ja Eesti Kirjandusmuuseumi „Mulgimaalt korjat aaluulise perimuse avaligus tegemine“.

Kuna siikõrd jäi peris pallu raha üle, sai märtsikuul tagasi lükät projekte uvveste saata või peris uusi kirjute. Kes tõise kõrrage viil raha saive, teeme täätaves edespidi. Rohkemb täädust saap kodulehe päält www.rahvakultuur.ee

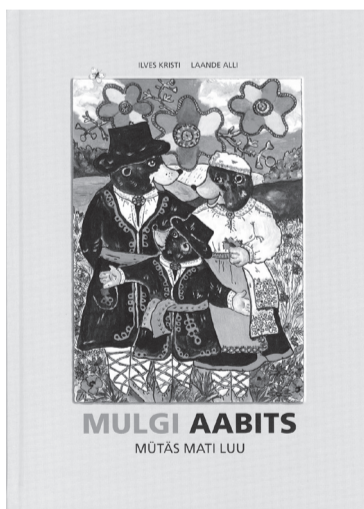
2017. aaste 13. veebruari käskkirjage saive Mulgimaa kultuuriprogrammist raha 24 projekti

Toetuse saaja	Projekti nimi	Antu summa
Abja Vallavalitsus	Verivorsti tegu ja süümine Abja-Paluoja	640 €
Mulkide Selts Tallinnas MTÜ	Mulgimaa kultuuriperänduse uurmine ja edesiviimine	500 €
Kitzbergi Sõprade Selts MTÜ	Mulgimaa perändkultuuri varasalve tävndemine	320 €
Tarvastu Muuseumi Sõprade Selts	Raamat tüüpääliskirjage „Vana Tarvastu jutu“	605 €
Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriaakadeemia	Lõimeliir	1630 €
Kultuurileht SA	Täheke mulgi keelen 2017	2008 €
Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuringute keskus	Mulgi keele ja kultuuri tegemise Tartu Ülikoolin	2699 €
Eesti Kirjandusmuuseum	Mulgimaalt korjat aaluulise perimuse avaligus tegemine	1600 €
Karksi Vallavalitsus	A. Kitzbergi Gümnaasiumi esinejidel rahvarõõvaste soetemine	905 €
Karksi Vallavalitsus	Karksi Valla Kultuurikeskuse „Väikse virre“	600 €
MTÜ Lilli Looduskeskus	Mulgi lastelaagre, Muhklide suvekuul	5368 €
Tarvastu Vallavalitsus	Keelepesä Tarvastu lasteaian	990 €
Karksi Haridusselts MTÜ	Mulgi meelen ja keelen	370 €
Tõrva Linnavalitsus	Rahvusliku rõõva	1274 €
Eesti Folkloorinõukogu	Rahvakandlemängja Heino Sõna 80. juubeli katsiklaadi välläandmine	4 355 €
Helme Vallavalitsus	Rahvusliku õpitua Ala Põhikooli õpilaskodu lastel ja kogukonnal	500 €
Helme Vallavalitsus	Mulgi aaste Ala lasteaian	500 €
Helme Vallavalitsus	Rahvusliku rõõva Ala põhikooli ja lasteaia lastel	1490 €
Mulgi Kultuuri Instituut MTÜ	Mulke talvekuul ja suvekuul 2017	400 €
Mulgi Kultuuri Instituut MTÜ	Mulgi uudise Vikerraadjun	1000 €
Mulgi Kultuuri Instituut MTÜ	Suur Mulgi sõnaraamat	5858 €
Mulgi Kultuuri Instituut MTÜ	Õpeteme mulgi kiilt	4708 €
Mulgi Kultuuri Instituut MTÜ	Aaleht Üitsainus Mulgimaa 2017	5700 €
Mulgi Kultuuri Instituut MTÜ	V Mulgi pidu ettevalmistemine	3500 €

Kokku 47 520 €

Mulgi aabits sai keeleteo rahvaääletusel kolmande koha

17. märtsil kuulutedi Vändran vällä egäaastese keeleteo auinna võitjate. Pääauinna sai "Eesti kohanimeraamat". Olli kah rahvaääletus ja rahvas valis kolmande kotusse pääle Mulgi aabitse.

Rahvaääletusel saive edimese kotusse Säutsupääsukse kalambuuri 864 ääle, tõises jäi Elisa raamatu esilugeja lumine ja tarvitmine 693 ääle ja mede "Mulgi aabits" sai 476 ääle auväärt kolmande kotusse.

Keeleteo konkursige kitetes siandsit tegusit, mes aviteve eesti kiilt rohkemb au sissi tõsta ja edesi viia, tõukave tagast eesti keele õpetemist, õpmist, mõistmist ja tarvitemist või aviteve eesti kiilt alla oida ja uuri.

Egä aaste andas keeleteovõistelusel vällä kaits auinda: pääauind ja rahvaauind. Pääauinna saaja valive uvve esiseisvuse aigse Eesti aridus- ja täädusministre, rahvaauind tulep vällä rahvaääletusege.

2016. aaste keeleteo auinna pääle olli üles säet 28 tegu. Auind anti vällä joba ütetoistkümmendet kõrda.

Aitüma kigile, kes mede aabitse puult ääle andsive!

ÜM

Üits mulk

„40 om tore iga – kik om võimalik,“ ütlep Tõrva naine Kristiina Luik ende kohta. Tõeste, temä iistvedämisege ja tõiste ääde inimeste toege om Tõrvan pallu võimatut võimaligus saanu.

Tegelikuld om märtsikuul 40. sünnipäevä pidänu naine muduki eluaig akkaje ollu, aga nüid, ku latse om joba suure kasvatet, jääp järest rohkemb aiga välläpoole eläde ja ädälisi avite.

Ütessa aastet tagasi akas ta Tõrvan pääle äätegemise konssertege „Usun inimeste headesesse“. Ja nüid omgi egä aaste enne jõule kammer-saalin konsert, millege toetedes ütte oma kandi ädälist.

„Ma mõtli, et tahas avite, a üttest annetusest om ju vähä. Sis tulligi mõte inimestel midägi vastu pakku – konsserti. Kuigi sii olli edimene kõrd, tulli konsserdile üle 250 inimese. Esineme kauplime Bonzo, Freddy Tominga ja Tõrva neidudekooori. Kuna sii edimene kõrd nõnda äste läits, saime aru, et om vaja edesi tetä,“ kõnel Kristiina. 2011. aastel lei ta ütten tõiste Tõrva kangide naistege MTÜ Usun Headesesse. Äätegemisekonsertel om Tõrva oma punte ja esinejide kõrvan üles astun kah näituses Marek Sadam ja Tõnu Laikre, Margus Vaher, Märt Avandi, Lauri Liiv, Olav Ehala jpt.

Abi saajade valites vällä ütten sotsiaaltüü asjatundjidege. „Me ei ehite maju, a püünäme inimeste elu parembes tetä. Me ei anna neile raha kätte, a massame arve kinni – kellel taastusravi, kellel võimlemine, kellel abivahend vms,“ sellätep naine.

Esieränis äste om osalistel müilde jäänu peris edimene konsert, mes tetti Tõrva poisi Henri ääs, kes pääle õnnetut vettekargamist ratastuuli jäi. „Me saime üttenkuun inimese elu manu tagasi tuvva. Ta innas oma elu ümmer ja läits sellege edesi ja saap prilla äste akkame. Kik temä pere om kah äste tänulik meile selle abi iist ja na esi käive nüid kigil mede konsertel, et tõisi ädälisi avite.“

Pääle talviste konserte om Kristiina Luik akanu kah oma aian Tikste uulitse veeren suvitsit konserte kõrraldeme. Minevaaste olli kolm konsserti ja ses suves om joba kah ütte ja tõist kokku lepitu. Nii konsserdi om kah äätegemise maiguge – mes kasust üle jääs, sii lääp Tõrva noorde uvitegevuse jaos. Viil om ta toeten Tõrva nuuri sportlasi ja lastekodulatsi. Kige selle suure tüü iist and Tõrva noordevolikogu talle minevaaste auinna. Tõrva linn om Kristiina tegemisi samamuudu tähele pannu ja kinnit sedä 2016. aaste Tõrva aaste tegija eripreemiage. „Ku ma saa tetä midägi Tõrva ja kodukandi rahva ääs, sis ma tii kah,“ kinnitp Kristiina esi ja ütlep, et ta ei tii midägi selle peräst, et kennigi tedä kitas, a ää miil om iki, ku inime-

se temä tegemisi tähele paneve. „Sii näitp, et ma tii õiget asja.“

2011. aastest pääle om Tõrvan kah oma Lionsi lubi Tõrva Mari, kus ütten Kristiinage tegutses üle 20 naise. Enne sedä käisive na kuun EENA lubi ek Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsiooni nime all. Tõrva Maride teeve kah päämiselt äätegevust. Üits suurembit ettevõtmisi om egä suve akatusen lastekaitsepäevä tähistemine. Sii om uhke ettevõtmise, kus lastele pakutes egät sorti lõbustusi ja ülesastmisi. Latsi tulep kokku nii Tõrvast ku kaugembelt kah. Sii aaste tähistedes Tõrvan lastekaitsepäevä 28. mail ja ettevalmistuse käive Maridel joba tävve uuge. „Otsime päeväle egä kõrd toetejit oma äride ja inimeste ulgast, ja neid jakkup. Paludel om oma latse ja esiki latselatse joba suure kasunu, a na iki toeteve, sest sii om mede oma kandi ettevõtmise,“ om naine toetajid tänulik.

Minevaaste, ku Tõrvan peeti tõist kodukohvikide päevä, olli Maridel kah oma äätegevuslik kohvik ja sel suvel, 3. juunil tahave na sedä uvveste valla tetä.

Kristiina kõrvutep äätegemist meelemürgige: „Sellest saap nõnda pallu ääd energiati, et sii panep tahtma iki edesi tetä, et sedä tunnet viil tunda.“ Naine om kindel, et äätegemise jaos ei pia rikas oleme. „Ku kennigi ütelp, et ei ole nõnda rikas, et avite, sis ma ole küsinu, et kas ta tahas esi selle ädälisege koha ärä vahete. Äätegemine ei tule rahakotist, sii tulep pääst, engest ja süämest.“ Talle endele om äätegemine joba latsepõlvkodus külgil jäänu ja sedäsi om ta kasvatenu kah oma latsi. Äätegevusege om seot terve pere, suurembide ettevõtmiste man om abis nii tütre ku miis, sest suuri asju peris ütsinde ei tii. Kristiina om neile toe iist tänulik.

Oma kodulinnast kõnelep Kristiina õhina ja vaimustusege. Siandside tillembide kotuste rikkuses piap ta endesugutsit akkajit inimesi, kes oiave küläl või linnaksel enge sihen. Na annave rohkemb, ku ädäperäst vaja oles, ja om esi selle man õnneligu. „Neil om juure, na tahave siin olla. Nemä ei otsi järest uut elu- ja tüükotust, kergembet raha. Nii inimese paistave silmä, sest kotus om ju tillike. Na mõistave eläde ja annave endest pallu tõiste.“ Tõrvan om egä ammatai pääl paar särävide silmige „ullu“, kes asju iist viave, olgu sii sis kunsti-, muusika-, spordi või muu ala pääl. Ja selleperäst om siin kah pallu egät sorti ettevõtmisi. Naine usup, et egäüits mõtlep esi omal elu, olgu sii sis õnnelik ja tegemisi täis või õnnetu ja vilets. „Sa saat elu käest sedä, mes sa küsit. Ku inimese rohkemb äid mõttit mõtles, oles õnnelikke kah rohkemb.“

Tõrvat võip Kristiina kitta kavva ja mõnuge. „Siin om kik olemen ja äste käe-jala man: ilus luudus, kuul, lasteaid, spordilatsi, uvikooli, poodi

Kristiina Luik: „Äätegemine tulep süämest, mitte rahakotist.“

Kristiina Luige kige suuremb varandus om ta pere. Perekõrva pääl istup ihen esä Jaak Luik, kura kätt vaadeten emä Kristiina Luik, tütre Michell Luik, Isabell-Mary Luik ja Mirell Luik. Piit: Airika Vettik

jm. Tõrva latse käive arilguld iki mitmen uviringin – ja na käive säääl esi, kennigi ei pia autuge vedäme.“ Säälsaman usup ta, et vahepääl om iki vaja ärä kah käiä, et aru saia, mes Tõrvan kik olemen ja äste om, sest kohapääl ollen ei mõista asju õigeste innate. Muduki ei ole maal äid tüükotussit kah nõndapallu, ku vaja oles, a Kristiina loodap, et sügisene valdu ütteminek avitep siia kanti kah viil mõne suuremb tüüstuse manu tuvva, et inimese tüüd saas, sest kigil ei ole ju ettevõtja suunt.

Esi om Kristiina küll pruuvnu palgatüülise leibä, a om nüid joba neli aastet ettevõtja – ilusalongi pernaine. „Palgatüüline om muduki mugav olla, a mulle miildip, et ma saa oma aiga esi säädä – sii om vabadus.“ Kuigi talle om latsest saadik miildinu juussit löigate ja säädä, läits ta esmalt emä õhutemise pääle raamatupidämist õpma. Sellest om nüid ettevõtjaelun ja konserte kõrraldemise man muduki pallu kasu. Peräst and ta iki süäme tahtmisele järgi ja õpp juuksuris. Pääle juuste tiip ta oma ilutuan kõrda kah kundede varba- ja sörmeküüdse. Sii ammat om talle tõeste miilt müüdä. Nüid om pere ärä ostnu üte maja Tõrva kinu kõrva ja tahas sedä kõrda tetä, et Kristiina saas oma salongi Keväde uulitse sinna viia. „Prilla ma ole tüürimajan, a ma tahas, et ku ma üttskõrd lõpete, sis ma ei astus majast, kääri kähen, vällä. Sis oles kinnisvara, mes jääs lastele.“

Luike peren om kolm tüdärt: 12-, 17- ja 20-aastene. Kik om tennu kergejõustikku, tantsnu ja mängnu jalgpalli. Kige vanemb, Mirell Luik om joba kuulus odaviskai, suvel käis ta noorde maailmameistrevõistlustel ja sai säääl lõppvõistlusel 11.

osa võttan, sest ku oma kogukond midägi pakk, tule ju vastu võtta, päälegi om kik ettevõtmise siinsaman käe-jala man. Sedäsi arjuvegi latse sporti tegeme.“ Kristiina esi om nooren põlven kah tubliste sporti tennu, päämiselt kergejõustikku ja kelgutemist, mes olli omal aal Tõrvan ää järe pääl. Naisel om äräütlemede ää miil, et temä ende treener Viljo Grauding om ollu kah kigi ta laste edimene treener. Muduki om laste sporditegemise man vanembidel kah tähtis osa, vaja om toes olla, varustust osta, võistlustele viia jne.

Nüid märtsikuulgi käiti üttenkuun Kanaari saarde pääl, sest Mirellil olli säääl võistlus. Pere tugi om noorele sportlasele ütlemede tähtis. Muduki võeti kah aiga üttenkuun puhkamises. „Me reisime perege peris pallu. Prilla om ju mailm valla ja ää käia. Tahas iki lastel näidate, mes ilma pääl om, egä kogemus om väärt. Reismine panep tahtma viil rohkemb nätä ja käia, a selle jaos piap tubliste õpma ja tüüd tegeme,“ sellätep Kristiina.

Muduki võtt siande mitmel rindel rabamine aiga ja vaiva, a Kristiina silm säräp, uvve laani ja ettevõtmise annave elule järest uugu manu. „Olgu paremb kik sii aig pakk pääl, ku et aiga om ülearu pallu kähen – sedäviisi võip inime laisas minna,“ ütlep ta ja joosep naarul suu ja kerge sammuge edesi.

Kristi Ilves

LC Tõrva Mari 23. veebruaril 2017 Valgan maavanembe vastuvõtul. Piit: Ülav Neumann

Mulgimaa käis Talnan ja Riian messi pääl

Talv om messe aig. Mulgimaa olli vällän Riian Balttouri messil ja Talnan Tourestil.

Messi pääle minnen piap midägi paku kah oleme. Mulgi Kultuuri Instituut and talve vällä parandet reisikaardi, mes om nüid oleme eesti, läti, inglise ja soome keelen.

Kolm aastet om instituut tennu Mulgimaa suurembide ettevõtmiste kalenderd. Täna-vaaste kah. Riiga minekus sai viil valmis Mulgi musta kuvve ja kaaruspaglage puust välläpanekusein – lavva ja riiuli, mida saab õlpsaste uvve kotusse pääl üles säädä ja maha võtta. Välläpanekuseina tei meile Avinurme puuait ja sedä seinä tahame tarvite Mulgimaa vällänäituse jaos järgmise paari aaste sihen egät sorti ettevõtmistel.

24. rahvusvaheline turismimesse Balttour olli märtsi akatusen Riian Kipsala messikeskuse, kun käis üle 20 tuhande inimese. Me ollime oma Mulgimaa välläpanekuge Löune-Eesti jao pääl. Eestima, esieranis löune puult jagu, paist sääl äste vällä. Ää miil om üteld,

de, et lätlise tunneve Eestimaad iki peris äste ja om siin mitmit kõrdu käinu. Kui meil om neile midägi uut ja põnevet paku, om lätlistel kindlaste ää miil. Meil ollive viil ütlen Abja viikeskuse lätkiilse reklaami ja Mulgi Krõpsu paksive oma rõpse. Tule üteld, et Palu Indrek oma Mulgi kuvvege om ku luudu müügimiis.

Joba nädäli peräst olli Talnan 26. rahvusvaheline reisimesse Tourest. Sii om kige pikembe aaluuge ja kige suuremb reisimesse Baltimaaden. Eesti Turismifirmade Liit kõrraldep sedä joba 1991. aastest pääle. 2017. aastel käis kolme päeväge messi pääl 28 465 inimest!

„Puhka Eestis!“ alli ollive üles säet kigi Eesti kante välläpaneku.

Mulgimaa olli Villändimaa-ge pundin. Kuna Villändimaa kige tähtsambes asjas olli märtsikuul uvveste valla tettu Ugala tiatre maja, sis olli kik sii välläpanek sellege seot. A Pärnu Endla tiatren tulep suvel vällä Lydia Koidula „Säärane mulk“. Tänu sellele saime Pärnu

Elme mulk Kaja Allilender ja Endla tiatre „Säärane mulk“ Tourestil messi pääl. Pilt: Annika Vihmann

rahvage kah jutu pääle. Sellen suvetükkin mängive kikki osait mihe, nõnda olli sii peris edime- ne kõrd kah.

Mulgimaa messe pääl käimist ja reklaamipapride välläandmist toet Leader

programm Mulgi Kultuuri Instituudi projektin „Mulgimaa tuntus!“.

Kaja Allilender

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Indrek Palu,
Mulgi Krõpsud OÜ

Aitüma Mulgi Kultuuri Instituudile, et ta meid Riiga messi pääle ütlen kuts! Sii olli meile väige tähtis, sest just selsamal aal käis meil läbikõnelemine Läti poodiketige TOP!, et mede kaupaa sääl müümä akate. Paksime oma rõpse lätlistel ja saime täädä, mes na arvave. Meil läits väige äste. Siaste messe pääl käimine om ää, sest sääl om kohe nätä, mes inimese kaubast arvave. Lätlise arvassive äste.

Siande vällänkäimine, kun üits kant ja selle ettevõtte om ütlenkuun vällän ja kitave ütstõisi, om väige ää, võidave mõlembe. Nüid om meil leping TOP! poodiketige lavva pääl ja lähembel aal saave lätlise kah messi pääl mekit Mulgi Krõpse oma poodist osta.

Nuian om nüid oma pagaripuut

Mineve aaste detsembre-kuul tei Karksi-Nuian usse valla peris oma pagaripuut Leedi Marmelaad. Mõne kuuge om tekkunu egäpäevätsse püsikundede. Sii näitap, et oma saiapuuti olli ädäste vaja. Ettevõtmise taga om nuur naine Helin Laugamets.

Helin, sia esi olet Tartust peri. Kudas sa oma ärige Mulgimaale trehvässit?

Miu miis om Karksis peri. Tahtsime perege oma majan eläde, a mitte linnamajan. Selleperäst tullimegi mihe kodukanti maja ehiteme. Ma otse kavva aiga sedä asja, mida ma mõistas ja tahas tetä. Küdsätenu ole ma latsest saati, a ma es ole viil aru saanu, et sii omgi miu ammat. Pääle tõise latse sündumist tulli sii täädmine ku välk selgest taevast. Sõs ma akassi otsma, kunkottal sedä õppi saas. Nüid veebruarikuul saigi Tartu kutseariduskeskusest kondiitrepapre kätte.

Oma äri luumise mõte tulli sõs, ku Nuia tullime. Es taha Villändise tühü käimä akate. Ma näi, et siin om pagariäri jaos ää kotus, sest sedä siin viil es ole. Ma tei läbi Eesti tüütukassa ette-

võtluse koolituse, kirjuti ärialaani ja nõnda sii Leedi Marmelaad akatuse saigi.

Kust tuli nimi Leedi Marmelaad?

Nime pääle mõtli ma kavva. Üitskõrd soovivite mu sõsare nimes Lady Marmalade, mes om laulu pääliskiri mede lemmikvilmist „Moulin Rouge“. Sii miildis miule kohe. Mia ju olegi Leedi Marmelaad – mulle miildip väige küdsäte ja ma ole maiasmokk. Jätsigi eestikiilse nime.

Mes teil paku om?

Teeme egät sorti pärmitainast saiaksit: liha-, viineri-, singipiruku, juusturulli, akklihatasku jt. Magusast om kaneelirull, paluku-mandlerull, Moskva saiake, alvaarull, vanilje-pumati saiake jt. Leti pääle teeme tükikuuke kah: paksupiimä-, marja-, rummi-, Brita kuuki jt. Egä päev om valide 4–5 pirukut ja kuuki. Telmise pääle teeme ringlit, munakuuke, torte. Kaeme tetä sedä, mes küsites.

Mes om kundedele kige rohkemb mokka müüdä?

Kige rohkemb tahetes lihapiirukit ja juusturulle, Brita kuuk läap kah äste. Miule endele

mekip kige rohkemb kana-veta-juustu piruk.

Kui pallu teil tüütegijit om?

Oleme katekste: mia ole äri iistvedäi, ammati järgi kondiiter ja Taimi Sõmmer om pagarkondiiter.

Teil om tekkunu joba püsikundede, kes käive poodin egä päev. Millege te neid meelitede?

Suur asi om joba sii, et Karksi-Nuian om nüid pagaripuut ja mede inimese ei pia Apja või viil kaugembele piruku järgi sõitma. Mede kaup saap siinsaman valmis ja om egä päev värske. Me ei tii tainast pulbridest ja mede saia om esiki tõine päev pehme.

Kudas edesi?

Päämine asi om, et äri jääs püsime. Ma tahas, et inimese levvä meid kätte ja piass mede kaubast lugu. Suvel tahas saia kõrva kohvi kah paku.

Kudas vald ja oma kandi rahvas tede äri om vastu võttan?

Iki äste. Vald olli meile rahage kah toes. Muduki miildive inimestele esitsugutse asja. Om kuulda ollu nii kitmist ku nura- mist, a mia aa oma asja iki edesi nõnda äste, kui mõista.

Kas midägi om viil puudu kah?

Vaja oles oma äri märki. Selle taga om raasike seisma jäänu

Leedi Marmelaad ek Helin Laugamets ja koogimeister Taimi Sõmmer teeve priilla poodin kateksi kik tüü ää. Pilt: Kristi Ilves

reklaami tegemine kah. Ja une- aast om kah mõnikõrd puudus.

Mes rõõmu tiip?

Ma ole õnnelik, sest suur tüü om ää tettu äri luumisege. Ma saa tetä sedä, mes miule tõeste miildis. A sii om vahepääl muduki rasse kah, sest vastutus om suur.

Rõõmu teeve äätahtligu kundede. Näituses tei ma üitskõrd seviiritordi, mille pääle kästi kirjute „Tõnu 70“. Mõni päev ildamb kõlist miule miis, kes üteld, et ta om Tõnu 70. Ma arvassi esmalt, et ta taht torti

telli ja rabasi joba liitsi kätte, a Tõnu taht miut ää tordi iist tänäde. Inime kõlist ekstra, et miu torti kitta. Sii tei süame lämnes ja and kindlust edesi minna.

Pagaripuut Leedi Marmelaad om Karksi-Nuian Kadri majan, Villändi mnt 2a, kultuurikeskuse vastun üle tii valla äripäeviti poole katessast kella kolmeni. Puulbe tetäs tüüd telmise pääle.

Poodin käis
Kristi Ilves

Viis aastet Mulgi täadmistepruuvi om sellätaga

Olav Renno
indamiskogu liige

Kikki Mulgimaa mälumänguuvilisi põnevil oidnu Mulgi mälumängu viiende aastet viimätsel, kokkuvõtetten katekümne viiendele, jõuproovile tulti 15. märtsil Karksi valla kultuurikeskuses.

Pallude imestuses es tule siikörd mängule Abja vallavalitsuse punt, a ülejäänü nelitõisku punti asusive päid murdma. Enne küsimusi kulleti Karksi vallavanembe Taimo Tugi tervitusesõnu ja vaadeti koolilaste tettu vilmi-kest kodukandist.

Nagu egä körd, olli küsijil valmis kaits tosinet küsimust, iki mulgi eluolust. Akatusen lätsive ette Helme ja Karksi Mulgi, nende perän tarkpää Võrtsu Veerest. Poole pääl ollive Karksi mihe tõistest raasike ihen ja jäive lõpuni ette, kuigi Abia punt olli neil tiheste konsa pääl ja jäi lõpus

pallald kate punktige maha. Kolmandes jäi üte punktige maha jäänu Helme. Edimese kuvve ulka tullive viil Võrtsu Veerest, Mõisaküla ja Karksi-Nuia Tuuletallaja. Kige parembe küsimuse küsijas valiti Enno Liiber, kes olli arvamises ütten võttan mitme tuhande aastet vanutse kelti rõngasraha.

Selletalvitse mängu viie jao kokkuvõtetten sai edimese kotusse iki Abia võistkond (Marje Kaaremaa, Raivo Kutser, Rein Mägi, Eve Raska ja Lauri Sepp), kes olli tõises jäänu pundist Võrtsu Veerest (Kristi Ilves, Ants Mändmets, Jaan Roht, Helle Soots ja Märt Tomp) kogundi 26 punktige üle (minevaasteste võitjate, Karksi Mulke võit allistelaste ihen tulli „pallald“ 18 punktige). Kolmas olli Helme (Kaja Allilender, Silvar Lelle, Andrus Lepikov, Evelyn ja Tarmo Tamm), kellege olli sama pulga pääl Mõisaküla. Karksi Mulgi jäive viiendes, kuvvende kotusse sai Halliste.

Mulgi mälumängu korraldemise jaos saadi tänuväärt tuge Rahvakultuuri Keskusest, Mulgimaa kultuuriprogrammist, Eesti Kultuurkapitali Villändi- ja Val-

gamaa ekspertgruppelt, Mulgi Kultuuri Instituudilt ja katessalt valla- ja katelt linnavalitsuselt. Mängiti 15 kultuuri- või aridus-asutuse saalen. Mängujagusit avitave läbi viia kohapäälitse kultuurijuhi, kikke sedä värki kamand ja vedäs kik sii viis aastet väsimede Karksi valla kultuurikeskuse juhatei Kai Kannistu. Eri võistkonden murdseve päid paaigu kigi Mulgimaa omavalitsuste juhi.

Kokku käis Mulgi mälumängul viie aastetege 31 võistkonda ek sis 155 inimest. Neist punttest tosin pallald kõrra ja kolm katel aastel. Kigil viiel aastel mängsive ütessa punti, ihenpuul nimetet kolme kõrvan viil Võrtsu Veerest, Sõõr, Põdrala/Riidaja, Mõisaküla, Abja VV ja Paistu Mulgi. Neli aastet käisive nuputemen neli võistkonda.

Viie aastet pääl kokku korjassive kige rohkemb punkte (819) Karksi Mulgi (Enn Kauber, Jaan Kukkk, Tõnis Laurik, Arvo Maling ja Enn Sarv), tõise kotusse võtt Abia 782 ja kolmande Halliste (Ene Maaten, Mait Mikelsaar, Maimu Paumere, Arne

Viimätsel Mulgi mälumängul olli platsin 14 punti. Päeväpildi pääl jäive Mõisaküla, Võrtsu Veerest ja Abia. Pilt: Kai Kannistu

Putnik ja Andres Rõigas) 752 punktige.

Kokku peeti ärä 25 mängu, küsiti 600 küsimust ja Enno Liiber ots vällä ja kand kokku 50 asja, mes vastaje pidive ärä arvame.

Aitüma kigil osalistel, indajil, lahkil vastuvõtjil, kostitejil, toetejil!

Mine tää, väte saa pääl suurd valdu ütteminekut jälle täadmistepruuve ette võtta.

Mulgi kiil: **Kristi Ilves**

Kulla vana leerimaja sai uvve elu

Alliste vallan Kulla alevin om allu tore aig – üits 20 aastet ütsinde nukrutsenu vana leerimaja om ärgänü uvvele elule. Sii Kulla veeren seisnu punastest tellistest maja om ehitedu 1902. aastel. Sääl om elänü köstre ja maja esi om ollu leerimajas ning sääl om ka latse koolitarkust taga nõuden.

Aastil 1917–1951 om sääl oma koolijuhateje asju aanu Jaan Rannap, 1951–1957 Leida Kuusik (Halgma), 1957–1966 Vaike Jefimov, 1966–1972 Irma Jõgi.

Kui mia 1971. aastel Allistese tulli, olli siin katessalassiline kuul. Sellen nn leerimajan ollive alglassi, internaat, võimla ja tõise kõrra pääl kuulmeister Heino Väikese pillilass.

1972 jäi Alliste kuul väikeses – alla jäive pallald alglassi. Kuulmeistridest jäive tüüle Ilme Uibo, Valli Orle ja mia. Me kolmeksi õpassime latsi edesi vanan koolimajan, leerimaja jäi mõnes aastes tühjas. Ilme Uibo olli joba suure kooli aal oidnu kooliaia ja pargi õige ään kõrran, nõnda et kuul olli peris vabariigin ärä märgit.

Kui latsi akas manu tuleme, sis kolisime osa lasse leerimajja tagasi. Kuuli tullive uvve õpetajase Made Kotkas, Milvi Kull, Reet Soosaar, Aili Smidt, Inga Tiirats, Eevi Hulkko, Malle Neerot, Anneli Merila.

Uvves ja ilusas tettu majan saive omale kotusse Alliste vallamaja, raamatukogu ja kogudus.

Milvi Kull ja Reet Soosaar pandsive latse tantsme, teive vulkluari. Kalev Raave iistvedämisege akas mede koolin usuõpetust õpeteme Malle Neerot. Kuna maja jäi järest vanepes, seinä pääl pudus rohvitükke, sis mede maalmiseõpeteje ütäl, et temäl ei ole nõnna suurt lövwendit enne ollu, ja maal seinä ilusit pilte täüs. Maja olli nii kui uus.

Latse ollive kui kullatükikse. Ma mälete, et 3. lassi poisi Koit Kask ja Tiit Mardisoo tõive obese vankrege ja me vedäsime sügise kik lehe pargist mineme. Siin vanan koolimajan saime üle pika aa jõuluvana uuta, pisarsilmil vabalt laulde “Mu isamaa armas” ja edimest kõrda näive latse (mia kah) sinimustvalget lippu.

Kui me 1998. aastet keväde pidime vana koolimajage üvaste jätme, olli sii üits lõpmede kurb päiv, mis sest, et uus koolimaja kiriku veeren uuts. Kätest kinni oiden kõndsime kik nuka viil läbi ja suuvsime vanale majale, et ärgu olgu kurb, küll viil tulep uus aig. Sedä aiga ands küll 20 aastet uuta, aga aig tulli!

Mia arva, et kigil, kes om selle majage seot, om ää miil, et nuurusemaja om jälle elu täis. Aitüma vallale, vallavanemp Ene Maatenile. Silindia Ehituse tüümihe om väige ää tüü tennu.

Rõõmsat miilt ja toredit päivi uvveste sündinu vanan majan!

Ene Staalfeldt

Enne remonti olli leerimaja nii siist ku välläst peris lagunu.

Sellest om 95 aastet müüdä ...

Selle aaste 18. veebruaril toimusi Ummuli rahvamajan suur ja tähtis pidu. Tähistedi Ummuli kulduurielu sünnipäevä.

95 aastet tagasi, 17. veebruaril 1922 tullive endisen Soe kõrd-siunen, kos olli algkuul, kokku erksambe inimse. Na pidäsive aru valla tähtsade asju üle. Sellel päeval luudi siin kooliõpetejide Jaan Martini ja Hugo Koomäe ning konstaabel Jaan Otsa iistvedämisege Ummuli Raamandukogu Selts Edu. Edimeld saadi riigi puult 27 raamandut. Kümne aaste peräst olli valla ja inimste abige muretsedu joba üle 700 raamandu.

Seldsist kasvive 1924. aastel vällä laolukuur, näitering, kaitse-liidu orgester. 1932. aastel ehitedi Soele pritsimaja (rahvamaja). Käsitsi kaeveti maja manu tiik. Rahvamajan mängiti näitemänge "Vagade elu" ja "Patuoenas". Kulduuriseldsi tüüge olli aaratu terve Ummuli vald.

2016. aaste veebruarikuul akas Ummuli rahvamajan tühu muusikaring, mida juhatep Mairo Malm (ans Nööp). Pildi pääl om muusikaringi nooremb punt: Susanna Ilves, Mari-Liis Lend, Keili Kiidma, Maia-Marit Riit, Hanna-Liisa Starke, Mirjam Unt. Pilt: Anne Pai

1944. aastel viiti raamandukogu vallamajja. Sii olli endine valitseje oone.

Raamandukogun om tüütenu 11 juhatejet. Mia ole selle tüü pääl ollu kige rohkemb aiga: selle keväde 1. mail saa joba 49

aastet. Aga imelik: mulle tundus, nigu oles sii ollu alla eilä, kui ma selle tüü vastu võtse... Sii tüü om mulle miildinu, ega ma mudu ei oles nii kavva siiä pidäme jäänu... Raamandukogul om nüid 316 lugejet ja üle 12000 raamandu.

Prilla eläve viil kaits öege vanna inimset, kes om raamandukogun tüütenu. Nii om üle 95aastene Ellen Nasõrova ja ligi 94aastene Valve Sõrmus.

Pidupäeval võtse sõna praegune kulduuri- ja noorsuuas-

jatundai Anne Pai, kes kõnel rahvamaja aaluust ja nüidsest elust. Endine kooliõpeteje ja praegu pensjunääre ettevõtmiste kamandei Endla Miske kõnel nendest aigust, kui temä olli kah rahvamaja juhateje. Tänu Annele ja Endlale sai ka sii ödak nii suurejooneliseld tähistedu.

Ödagut sisustive Ummuli Mõisakuur, rahvatantsja, noordepänd. Iluset muusikat mängse tantsus ja kullemisses ansambel Nööp.

Sellel pidupäeval mõtlive pallude selle pääle, määndses muutus me kulduurielu aastepaari peräst, kui meil ei ole enämb oma valda. Kulduurielu allajäämine olenes egäüttest endest. Mõtlemi kas või nende tublide inimste pääle, kes 95 aastet tagasi suutseve kulduurile elu sisse puhku...

Elmar Orav
Ummuli
raamandukogu juhateje

Murdekiil – kodukiil

Miu kõrvu paitas
sündimisest saati
üits pehme laululine
murdekiil.
Sii kiil miu edimesi
samme saatki
ja juhat käima koolitiid.

Kik võõra kombe,
uue aa ja tuule
me mälust vana
kistute ei saa.
Ku oma ilust kodukiild
mia kuule,
sõs ole jälle latsepõlvemaal.

Me kohus oida
oma vaimuvara,
mes engeld parembes
ja rikkambes meid tiip.
Ei või me lubade,
et unetedes ära
sii vanembide,
vanavanembide
armas kodukiil.

Mare Orsi
(kogust „Elu on ime“ 2017)

Sedäviisi

Mis sa tiit ku sedäsi
tulep minnä edesi.
Kik om just ku kudagi,
õiget põle midagi.
Sii ei putu kedagi,
tuu om teedä ennegi.
Las ta ollagi sis nii,
elätesse nindagi.

Vello Jaska

Nii kiireld kaop aig

Nii kiireld
ku kastepärlide sädelus
kortslehtil
tõusva päikse lõõsan
vai nigu
põvvavälk
mis valges rabap maa
vai puudeld lehti
rebiv tuulepuhang
kaop aig.

Kik minuti
ja tunni
päevä aaste
om ku üts aenus viiv
mis tormave meist üle
müüdä
läbi
vai nigu
silmäpilk
mis muudap tõses kik
mis ollu nüid
ja praegu
vai nigu vari
mis ajup
päevä tõusun
ja endist viisi
enämb
oleme ei saa.

Vello Jaska

Mäände ilm ommen om?

“Talna ilmajaama tiatel om oodate...” Niiviisi alustedi ilmaennustust joba viiekümnil aastil. Ka aalehen Rahva Ääl olli ilmatiade ütte puhku ärä tuudu. “Krapist” ehk kuuldepunktist sai alati ilma kohta uudist kuulda.

Egä tollel aal ilma nii täpseld es saa ennustede kui prilla. Mõnikõrd juhtusi, et ollimi ommugu kuulu, et tule illus ilm, aga joba pääle lõonet ladist vihma...

Miu koolisõsar Araku Aita olli tüdruk, kes es usu aalehte egä raadjut. Tüdruk olli just ilmatiadet kullelnu. Olli üteldu, et tule vihmane, kohati kõvade sademedege ilm. Aita valmist parajede linnaminekus. Ta üteli: “Ennustedi vihmast ilma. Sii tähendes, et tule illus ilm. Ma ei võta mäntlet kah ütten.” Tüdrukul olli õigus. Muduki, kui joba mitu päevä olli järest illus ilm ollu, või jälle sadanu, võis Talna ilmaennustus täppi kah minnä...

Kui ennustedi vihma, tullive Ühtluse koloosi esimiis Ricard, prigadiir Eedi, partorg Hugo ja Tõrva rajooni esindeje põllu pääle ja teive tüülistele selgitustüüd, et villä tule koristede ildä ödaguni või seendses, kui kaste maha tule. “Või-olla ommen satas nigu uavarrest,” laususi rajoonivolnik. Ülemuste käsk tekit pahamiild, aga sedä pidi täitmä...

Koloosiaal ollive kasutusel imeligu jalanõu. Kui ommugu sätte vihma, pandse Kõgla Piiter

enne turu pääle minekut kängu pääle kalossi. Väike-Aadu es mõesta sõna “kaloss” vällä üteld. Ta laususi: “Ma pandse lossi jalga.”

Egä palland vanamihe kalosse es kanna. Esiki suurdel sakstel, ametnigel, ollive vihmätse ilma aigu kalossi kängu pääle tõmmatu. Ka me nuur õpeteje Aksel Pihu kandse neid. Lastel säändset kommet es ole. Nemä käesive palland kalossege.

Vanembe maainimse ollive ilmajaama tüütejedest targembegi. Nendel ollive rikkaligu tähelepaneku, midä ollive inimse joba aastesadasit kogunuve. Lõhmusse Anna tuli me poole ja kõnel: “Täämbse või ommen nakas vihma satame – mu kondi valutese irmsade ja jala om paestetedu.” Els kinnit: “Jah, sul om õigus. Ma kaije ommugu, et varblase om väege eritedu ja soputese ennest liiva sihen.” Jüri kullel naeste juttu, ta lisasi: “Kusiratsiku näitase kah vihma. Na liiguve tii pääl ja pesä ümbre öege ruttu edesi-tagasi.”

Meil ja naabridel eläsive paar aastet kõõgin sipelga. Üts osa putukist ollive siibuge. Kui olli vihma uuta, lennässive na aknelaasi pääle ja katseve selle tihedeld kinne.

Mildal läts enne müristemise vihma meeoleu alvas. Ta olli närviline ja ikse. Pääle vihma muutusi nuur naene röömsas. Naabri-Mari kurtse: “Õhk om nii rasse, et engäte om alb. Ei tiiä, kas vanembe

vihma nakas peris satame.” Maril olli õigus. Kui Emäjäe kohale kerkusi vikerkaar (sedä imetlive kik latse ja vanembe inimse), võis kindel olla, et uus vihmaug om tulekul...

Pandsemi tähele, et enne (pikse)vihma es tõmba me liit, kik suits tuli tuppä. Kui nõgi liidi vuudre külle, liidiraudu ja -usse pääl palame läts, üteldi, et ilm lätt külmäs. Ka sii olli õige. Mummu Riin selet jälle niimuudu: “Ma näi unen tulekahju. Ilma läävä alvas.” Ilma nakassivegi külmembes mineme. Kindel märk ilma alvas minekust olli, kui kass seije rohilist aina, kige rohkemb orasaina.

Präegutsel aal om muudsa asja, kellege ilma ennustedes. Aga kõrgja matalrõhkkonna vahelduse mõnikõrd nii ruttu, et ilm muutus tunni pääl.

Miul olli puhkuseaig. Ma pidi Pärnu randa suviteme mineme. Ilmajaam ennust kah terves näädäis lämmit ja selget ilma. Suur olli miu pahamiil, ku terve näädäli ilm olli külm ja vihmane. Varsti tullive küll iluse ilma, aga puhkus olli läbi ...

Miu kunagine koolisõsar Aita elli joba ammu Talnan. Vist ütles ta ilmajaama kohta prillagi: “Na ei tiiä mitte midägi...”

Elmar Orav
Ummulist

Uku ja Mulgi Ukuvakk pidäsive sünnipäevi

4. märtsil tähistive käsitüümeistre ja nende söbra Abjan katte ümärke tähtpäevä kõrrage – rahvakunstimeistride koondis Uku sai 50 ja Mulgi Ukuvakk 10 aastet vanas.

Kokku olli tullu ligi puulsada inimest, muusikat teive Mulgimaa päälinna noore akordjunimängja Abja muusikakoolist. Tänu- ja õnnitlemisesõnu ütlive nii külälise, kuuntüütégije ku kunagitse Uku tüülise. Valla tetti Uku kauba välläpanek „Uku 50“.

Raasike Uku aaluust

Rahvakunstimeistride koondis Uku luudi 13.10.1966.

Uku sai akatuse 12. oktooberel 1966 Saaremaalt, kus Helmi Käsukond olli kokku pannu rahvakunstimeistride nimekirja ja korjanu käsitüüd Muhu- ja Saaremaalt

Abja jaoskond luudi 1967.

Edimese Abja jaoskonna meistre ollive Elfriide Riivik, Helju Veisson ja Eve Kuuse. Uku olli üle Eesti 16 jagu, kus saive põhikohage tüüd 1555 ja kohakaaslusege 1023 inimest. Abjan olli põhikohage tüül 100 ja kohakaaslusege 110 inimest. Uku kaup olli omanäoline käsitüü, asja saive valmis meistride koduden.

80% Uku kaubast olli rõvakraam, vähemb tetti puust, ravvast jm materjaalist asju.

Uku kaupa tetti väiksembe laari viisi.

Uku asja ollive esieräligu, sest meistre õpsive tüü selges põlvest põlve oma esivanembide käest.

Uku kaupa viiti kah Suume, Ruutsi, Saksamaale, Venemaale, Norra, Ameerikase, Taani ja Prantsusmaale.

Uku läits laiail 1999. aastel.

Uku välläpanekul Mulgi Ukuvaka kambren saive kokku vana söbra ja tullive miilde ammutse mustre.

Pilt: Kristi Ilves

MTÜ Mulgi Ukuvakk luudi 1. veebruaril 2007. Abja vallamaja saali tullive kokku veerändsada käsitüüvilist Mulgimaalt. Ütenkuun võeti sihis aaluulise Mulgimaa käsitüü elunoidmine ja edesiviimine, et sedäsi mulke endetäadmist

parande ja tagast tõugate. Mulgi Ukuvakk om oma välläpanekide ja müikege käinu Eesti eri kanten messe ja laatu pääl, aga kah Lätin, Rootsin ja Soomen.

Mulgi Ukuvaka kammer om Abjan Kooli uulits 2. Mulgi Ukuvaka

kal om 25 liiget. Nende tegemistega saap ennest kursin oida Facebooki kaudu või minna esi Apja vaateme. Enne tules oma tulekust täädä anda kõlisten 5191 6683.

Piret Leskova
Mulgi kiil: Kristi Ilves

L a s e l e ☺☺☺

Ää võletei kuningu väimihes

Ütel kuningul olli tüdär, kes nõnda äste võlete mõist, et kennigi temä vastu es saa. Üitskõrd lask kuning kuulute, et kes temä tütre võletemisege üle lüüp, saap puul kuningriiki omale ja sellele annap ta oma tütre naises.

Võleteje tullive muduki ulga viisi kokku. No kes ei tahas kuningutüdärt naises võtta ja puult kuningriiki omale saia? Aga na es saa kuningutüdrest võletemisege üle.

Sedä kuulive kolm velle. Esmald käisive kaits vanembet oma õnne pruuvman ja ku neil õnnes es lää, läits nooremb veli loll Juhan kuningutütre manu. Sii olli parajaste lehmälaudan.

“Tere!” üteli Juhan.

“Tere!” kost kuningutüdär. “Egä teil siast suurt lauta ei ole ku meil? Ku meil karjane üteli nukan vilet puhk, sis sedä tõise nukka ei kuule.”

“Noh, sis om meil muduki suuremb,” üteli Juhan. “Ku meil üteli laudanukan vasik sünnip ja tõise nukka mineme akkap, om ta enne lehmäs kasunu, ku ta sinna jõud.”

“Sooh!” üteli kuningutüdär. “Aga meil om nõnda suur ärg, et piat pää selgä aame, ku tahat talle otsa vaadete. Ku kaits miist tõine tõise sarve pääl istuve, sis ei ulate na esiki sülläpikuste malkege tõinetõist sorkame.”

“Sii ei ole midägi!” üteli Juhan. “Meil om kah ärg. Kui kaits miist tõine tõise sarve pääl istuve ja üits vilet puhk, sös tõise kõru sedä ei kuule.”

“Aga piimä saame me oma karjast tõeste rohkemb,” üteli kuningutüdär. “Me nüüsse suurde pange sissi, kaldame sis piimä katlase ja teeme suure, suure juustu.”

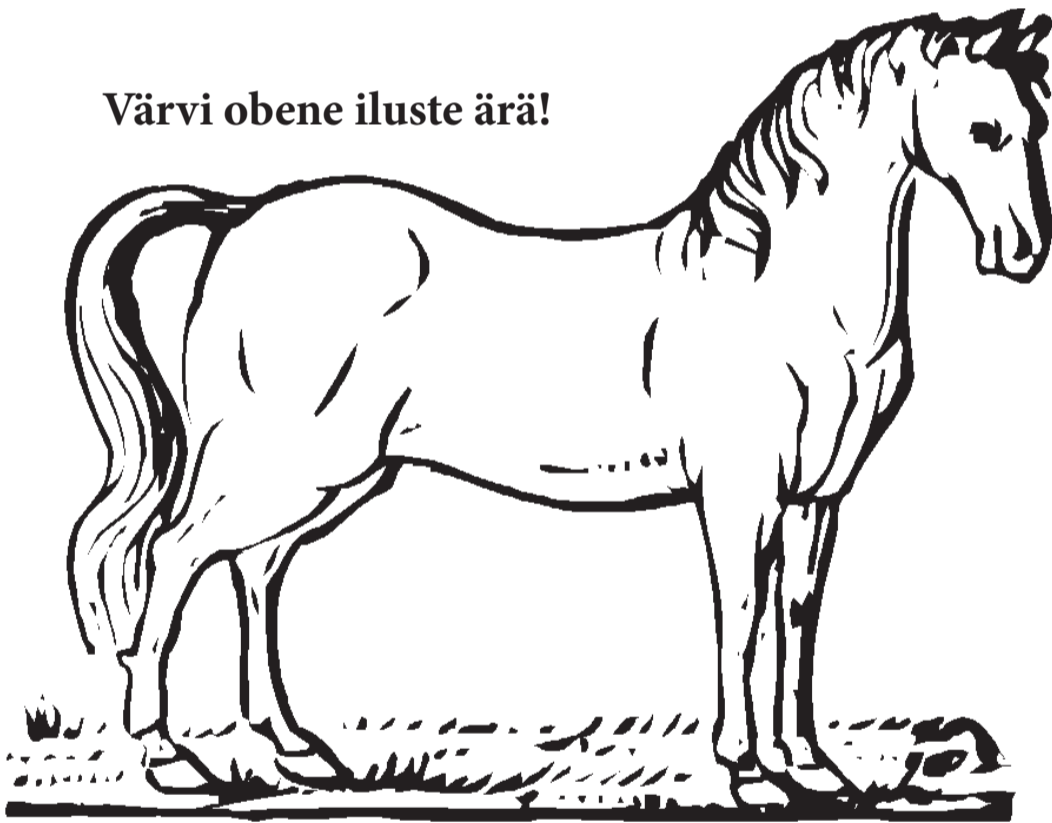
“A me nüüsseme õkva suurde tuubride sissi, viame linna taga nurme pääle, kaldame sis nõnda suurde katelde sissi ku õllekatel ja teeme nõnda suure juustu ku maja. Me vana kõrb obene aap piimä kokku. Üitskõrd, ku mede kõrb parajaste juustu tei, olli tal vars ja sii satte juustu sissi. Sedä juustu seime seitse aastet ja ku keskpaika saime, sis lõisime juustu siist suure kõrvi märä. Üitskõrd ma läits selle kõrvige veske pääle ja mursi tal kogemede sellärootsu katik. Ma võti üte suure kuuse ja panni selle sellärootsus. Eläp nagu ennegi. A kuus akas võsu aame ja kasusi viimate taevani. Sedä puud müüdä ronisi ma kah taevase, näi sääl oma vanaesä pudrust lonte kokku käändmän. Vaadessi sääl temä tüüd, andsi jõudu, a kuus kujusi selle aage ärä. Mõtli, et nüid piagi taevase jäämä. Sös pallessi vanaesä ja temä lask mu pudrust lonti müüdä maha. Ma satte rebäseauku. Miu emä ja siu esä ollive sääl ja siu esä unet nõõrile sõlmi sissi tetä, ku kengu lapma nakas, ja miu emä and siu esäle kengäge müüdä pääd, et pallas pää laksat.”

“No nüid sa võletet!” rüük kuningutüdär. “Miu esä ei olegi palla pääge.”

Sedäsi olli loll Juhan pannu kuningutütre õiget kõneleme, ta sai tüdruku omale naises ja puul kuningriiki kaasavaras.

Eesti muinasjutt

Värvi obene iluste ärä!

Sääja sõna õigeste rivvi, sis saap kokku üte vanasõna!

KEVÄDE MES EI EI SAA LÕIGATU OLE SÜGISE KÜLITU.

Mõista-mõista!

OMMUKU SÜNNIP, ÕDAKU KOOLEP?

Saada vastusse 15. mais e-kirjage aadressi pääle ajaleht@mulgimaa.ee või ariligu kirjage Mulgi Kultuuri Instituuti: Kevade 1, Tõrva, 68605, Valgamaa. Kirjute manu kah oma aadress, sest vastanu laste vahel loosime vällä auinna!

Ruute sissi om ärä paetet kümme rahvakalendrest peri kevädekuu nimetust. Otsi vällä!

NÄLLÄkuu (märts), LINNUkuu (märts), URBEkuu (märts), PAASTUkuu (märts), JÜRİkuu (aprill), MAHLAkuu (aprill), NALLAkuu (aprill), LEHEkuu (mai), ÄITSMEkuu (mai), MEIUKuu (mai).

M	E	U	I	E	M	D	Õ	S	B
J	Ü	B	D	P	A	A	S	T	U
O	G	N	R	V	J	Õ	G	M	R
L	M	G	I	U	Ä	E	T	Õ	M
I	V	R	E	A	H	L	D	J	Õ
N	B	Ä	H	N	A	L	L	A	K
N	H	M	E	M	S	T	I	Ä	B
U	Õ	J	L	L	O	R	M	R	N
A	L	H	A	M	Ü	M	J	U	V
G	T	Õ	M	J	U	E	B	V	O

TULEMEN

Abja kultuurimajan

07.04 kell 19.00 Eesti Kontserdi konsert „Möeldes Valter Ojakäärule“.
Liisi Koikson ja Raivo Tafenau ans
13.04 kell 18.30 Abja mälmäng
20.04 kell 17 jüriüü joosuvõistelus
27.04 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu
29.04 kell 22 volbrepidu. Udo Bänd ja Retrokiirabi
13.05 kell 9–13 keväd- ja taimelaat keskparin ja Tiigi uulitse pääl
14.05 kell 11 emädepäevä konsert
21.05 kell 12 Abja muusikakooli 7. lassi lõpuaktus
25.05 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu
28.05 kell 12 Abja muusikakooli 4. lassi lõpuaktus. Kevädkonsert
01.06 lastekaitsepäev
24.06 kell 20 Abja jaanituli lasteaia taga, DJ Imre Mihhailov

Karksi valla kultuurikeskuse

Aprillikuul välläpaneku: „Rööm tikmises“, Karksi valla kunstnike ja käsitüüri näitus
05.04 kell 10 Väikse Virre
05.04 kell 19 kinu „Sangarid“. Pilet 4.-/3.-
06.04 kell 18 Eesti Muusika Päeva: laverimängja Nicolas Horvath (Prantsusmaa)
08.04 kell 10 Villändimaa rahvakunsti päev
15.04 kell 10 maakonna kuure õppepäev, kell 16 kevädkonsert ja pidu
19.04 kell 19 lastevilm „Jäneste kool - Kuldse muna valvurid“. Pilet 3.-/2.-
23.04 kell 12 pühäbene kokkusaamine kultuurikeskuse
23.04 kell 17 Kitzbergi mäejoosuvõistelus
23.04 kell 18 jüriüü joosuvõistelus
29.04 kell 19 pidu „Las nurus lusti“, DJ Erkki Vadi ja Peeter Taim, Karksi valla esitegevuslase. Pilet 5.-
Maikuul Enn Alliku pildinäitus ja päevapildinäitus „Väärt Lahemaa“
09.05 kell 15 Austraalia kinu päev
12.05 kell 18 Estonian Voices ja Plutoonika.
14.05 kell 12 emädepäev
21.05 kell 12 pühäbene kokkusaamine kultuurikeskuse
Juunikuul välläpaneku: Karksi-Nuia kunstistuudju näitus „Retrospektiiv 20“ ja Soome plakati
01.06 kell 15 lastekaitsepäev
23.06 kell 10 pärga panek vabadussõa ausamba manu
23.06 kell 20 jaanijoosu jaanisimman, Audru Jõelaevanduse Punt ja N-Euro.

Paistun ja Eimtalini

Eimtalini koduloomuuseumi kuni 14. maini Kotli-sõsaride kudamisetüü ja Ene Parsi jutulise vaiba. Näituse om valla T-L 9–17.
8.04 Villändi valla laste lauluvõistelus Paistun
12.05 emädepäeväkonsert Paistun
13.05 kella 10–16 Eimtalini käsitüülaat.
20.05 kella 18–23 muuseumiüü Eimtalini „Üün om mängu“
26.05 Paistu rahvamaja esitegevuslaste kevädine konsert

Tarvastun

1.04 kell 12 Kärstne kooli maleturniir
26.04 kell 9 mulgi keele õpetajide koolitus Tarvastu lasteaian
10.05 kell 16 Rakvere tiatre tükk „8 armastavat naist“
13.05 kell 9–14 kevädine Tarvastu laad
10.06 Võrtsjärve suvemängu Suistlen

Tõrvan

8.04 kella 9–14 Mulgi turu kevädine laadapäev
9.04 kell 13 Tõrva linna Laulukarussell 2017 KKS*
22.04 Tõrva sannamaraton „Tõrva tünn“
27.04 kell 19 kokkusaamiste ödak – käimän om Kalle Sepp ja Adeele Sepp KKS
14.05 kell 17 konsert „Kumardus Polyhymniale“, üles astuve Melissa Maisla ja Kadi-Triin Terve KKS
26.05 üükinu Vanamõisa järve veeren
27.05 kell 18 gümnaasiumi spordilatsi pääl Valgamaa laul- ja tansupidu
28.05 lastekaitsepäevä tähistemine
2.06 kell 19 tantsustuudju LYS 25 – konsert
3.06 Tõrva III kodukohvikide päev
9.06 kell 19 kultuurimaja man uviringe konsert „Lääme randa“
22.06 Tantsumäel linna jaanituli, ans Nukker Kukeke, Nööp ja Connectors
Vaate manu www.torva.ee
*KKS - Tõrva kirik-kammersaalin

Mulke seltsi tegemise

Keväd om kähen, linnukse tuleve lõunemaalt tagasi ja mulgi akkave kah engitsemise. Edimine suuremb ettevõtmine tulep 20. mail – kultuuriselte kevädine pidu, mille kõrraldep Eesti kultuuriselte ühendus üten Mulke seltsige. Pidud om Tõrvan ja sedä aviteve tetä kohaligu omavalitsuse ja Mulgi Kultuuri Instituut kah.

Villändi kogukonnan om aastit kogusin käinu inimese, kes kõneleve Mulgi murrakit ja oiave alla oma esäde ja esäsäde armast kodukiilt. Pal' lu aastit om medege üten ollu kohalik luuleteje Mare Osi, kes om vällä andan mitu luuletuste-

Mare Osi (kura kätt) suuvsive kolmande raamatu vällä-tuleku puhul õne murderingisõbra Helle Helbre ja Leili Weidebaum. Pilt: Kristi Ilves

raamatukest. Viimäne näie ilmavalgust ildaaigu. Raamatun pääliskirjage „Elu on ime“ om kirjakiilsid ja murdeluuletusi. Mare luule-

kiil om lihtne ja süämlik. Ta muretsep mede kodukeele ja kodukotusse peräst, oma kodust ärä minnude peräst.

Süämlikke murdeluuletusi lövvät sellest kogust üle kolmekümne, kirjakiilsit om vähemb. Raamatu kuntsnik om Kristina Viin, toimeteti Alli Lunter.

Ma soovite sedä luuleraamatukest kigile, kes valutes süät mede kodukeele ja meele peräst.

Villändi murdekeele kõneleje käive kuun kaits kõrda kuun Villändi Pensionsjäre Liidu kambren Lääne uulitsen. Säält võip saia kah sedä luulekogu ja Mare Osi varatsembit luuleraamatit „Elu on kingitus“ ja „Maale toetub jalg“.

Kirjutenu
Tarvastu mulk
Leili Weidebaum

Uvembet lugemist ja kullemit

Raamatusaban om kah päeväpilte auturi eluti pääl. Kogu saap osta Villändi Mulke seltsi kogukonnast.

Mare Osi kolmanden luuletusteraamatun „Elu on ime“ om nii kirjakiilsit ku murdeluuletusi. Temä salmikse kõneleve kodust, luudusest, tunnetest ja inimeses olemisest laiembelt. Autur valutes süät kodumaa ja mede inimeste peräst. Pildi om raamatuse joonisten Kristina Viin, toimetejetüü om tennu Alli Lunter.

Karksi valla 25. sünnipäeväs sai valmis kate laadige elükandja „Miul om üits kodu“, kun om pääl kokku 43 lugu. Üles om võet Karksi kandi pundi, koori, rahvamuusikarühmä, pillimihe ja lauliku, kes om vallon vähembelt viis aastet muusikat tennu.

Edimese sõõri pääl om rohkemb rahvalikku ja popmuusikat, tõise pääl jälle lassikat ja koorimuusikat. Kullete saap näituses Andre Maakerit ja Jaak Tuksamit, muusikakooli latsi, Lustipilli, Löötsavägilasi, Tuulepuud, Milvi Kallastet, Julius Vilumetsa, koolilaste ja täiskasunide kuure ja pallu tõisi.

Laaditegemist kamand Margus Põldsepp, elükunsnik om Sulev Salm, mulgimustrelise vällänagemise and laadile kuntsnik Valdo Ots.

MULKIDE SELTS

Eesti Kultuuriselte Ühenduse ja
Mulke Seltsi pidu
IKI ÜTENKUUN
20. mail kell 11–18 Tõrvan

- Kell 11 kokkusaamine Tõrva kirik-kammersaali man. Iluse ilmaga om kik ettevõtmine kammersaali ümmer.
- Kell 11–16 sõnavõtmine ja etteastmise mulke ja käimä tullu kultuuriselte puult
- Laulap Mulgi Segäkuur
- Trivimi Velliste kõne
- Kell 11–18 selte kirjasõna ja käsitüüde väl'lanäitus ja kästüü õpmise kambre
- Kell 16.30 – 18.00 väl'läsõitmine Tõrva ümmer – ilus luudus ja aaluulise paiga

Vaate manu: <http://kultuuriseltsid.ee>

Tule kikke sedä kaeme ja võta sõbra kah üten!

Telli aaleht Üitsainus Mulgimaa kodu!

Telmise indeks om 03053.
Lehte saap telli internetist www.omniva.ee või postkonturist, nigu kikki tõisi aalehti.
Üitsainus Mulgimaa tulep neli kõrda aasten ja üte aaste ind om 8 eurut.
Mulgimaa omavalitsustest, raamatukogudest ja Mulke Seltsi kogukondest saap mulgikiilset aalehte edespidi kah ilma rahate!

Mulgi Kultuuri Instituudi väljaanne Üitsainus Mulgimaa

Ajalehe väljaandmist toetab
„Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017“

Toimetus:

e-post: ajaleht@mulgimaa.ee
post: Mulgi Kultuuri Instituut, Kevade 1,
Tõrva, 68605 VALGAMAA
toimetaja: Kristi Ilves, tel. 5344 8176
tiraaž: 2000, küljendus ja trükk: OÜ Vali Press

Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.